

РОЗДІЛ 1

Стояв прохолодний квітневий день, годинники били тринадцяту. Притиснувши підборіддя до грудей, аби сховатися від кусючого вітру, Вінстон Сміт швидко прослизнув у скляні двері багатоквартирного будинку «Перемога» — утім, недостатньо швидко, і хмарка піщаної пилюки залетіла слідом за ним.

У вестибюлі тхнуло вареною капустою й старими плетеними килимками. До однієї зі стін було пришпилено кольоровий плакат, завеликий для приміщення. На ньому було зображене велетенське, більше метра завширшки, обличчя чоловіка років сорока п'яти з густими чорними вусами й грубувато вродливими рисами. Вінстон рушив до сходів. Викликати ліфт сенсу не було. Він і в найкращі часи працював нечасто, а зараз електрику вдень вимикали взагалі. Економили, готуючись до Тижня Ненависті. Його квартира була розташована на сьомому поверсі, тож Вінстон, якому було тридцять дев'ять років і який мав варикозну виразку над правим щиколотком, піднімався повільно й кілька разів зупинявся перепочити. Плакат із велетенським обличчям пильно дивився на нього зі стіни навпроти шахти ліфта на кожному сходовому марші. Це було одне з тих зображень, які малюють так, щоб очі постійно стежили за глядачем. «СТАРШИЙ БРАТ ПИЛЬНУЄ ЗА ТОБОЮ» — так було написано під обличчям.

У квартирі солодкий голос зачитував цифри, що певним чином стосувалися виробництва чавуну. Голос лунав із видовженої, схожої на тьмяне дзеркало металевої пластини,

яка становила частину правої стіни. Вінстон повернув вимикач, і голос дещо стихнув, хоча слова однаково можна було розібрати. Цей пристрій, що звався телеекраном, можна було приглушити, та жодним чином не вимкнути зовсім. Вінстон підійшов до вікна: дрібна, тендітна фігура, худобу якої лише підкреслював синій комбінезон, однострій партії. Він мав дуже світле волосся й від природи рум'яне обличчя, його шкіра загрубла від жорсткого мила, затупленої бритви та зимового холоду, що лише нещодавно минув.

Світ надворі здавався холодним навіть крізь зачинене вікно. Унизу, на вулиці, дрібні пориви вітру закручували порохняву й клапті паперу у спіральні вири, і, попри яскраве сонце й різку синяву неба, здавалося, що усе, окрім наліплених всюди плакатів, позбавлене кольору. Чорновусе обличчя дивилося з кожного помітного кутка. На фасаді будинку навпроти теж був такий плакат. «СТАРШИЙ БРАТ ПИЛЬНУЄ ЗА ТОБОЮ» — казав підпис, і темні очі пронизливо дивилися в очі Вінстона. Ще один плакат, на рівні першого поверху, був відірваний з одного краю й судомно тріпотів під вітром, то відкриваючи, то закриваючи одне слово: АНГСОЦ. Удалині з'явився між дахів гелікоптер, зависнув на мить, мов трупна муха, а тоді знову зірвався з місця й відлетів геть широкою дугою. Поліційний патруль заглядав у чужі вікна. Утім, патрулі не мали значення. Важила лише Поліція Думок.

За Вінстоновою спиною голос з телеекрана досі лопотів про чавун і перевиконання Дев'ятої Трирічки. Телеекран одночасно транслиував і приймав сигнал. Він уловлював будь-який виданий Вінстоном звук, хоч трохи голосніший за шепіт. Більше того, якщо Вінстон залишався у полі зору металевої пластини, його могли не лише чути, а й бачити. Звісно, неможливо було дізнатися, чи

стежать за тобою цієї миті. Можна було лише гадати про те, як часто чи за якою схемою Поліція Думок підключається до кожної окремої трансляції. Було навіть цілком імовірно, що вони пильнували постійно і за всіма. У будь-якому разі, могли підключитися до твоєї трансляції, коли забажають. Доводилося жити за звичкою, що перетворилася на інстинкт, припускаючи, що кожен твій звук підслуховують, кожен твій рух вивчають, якщо навколо не темрява.

Вінстон так і стояв спиною до телеекрана. Так було безпечніше, хоча він добре знав, що навіть спина може чимало повідомити про людину. За кілометр від нього над замурзаним краєвидом височіло білим велетом місце його роботи — Міністерство Правди. «Ось він, — подумав Вінстон із легкою огидою, — Лондон, головне місто Злітної Смуги Один, третьої за кількістю населення провінції Океанії». Він спробував вичавити з себе хоч якийсь дитячий спогад, що підказав би, чи завжди Лондон був таким. Чи завжди існували ці краєвиди зогнених будинків дев'ятнадцятого століття, із боками, підпертими дерев'яними балками, із забитими картоном вікнами й проіржавілими дахами, із божевільними, провислими на всі боки огорожами навколо садків? І розбомблені місцини, де у повітрі кружляв тиньковий порох, а на купи каміння й сміття видирався виткий кипрій, і ті місця, де після бомб лишилися значні прогалини, на яких тепер вирости злиденні колонії дерев'яних будівель, схожих на курники? Та марно: він нічого не пригадував. Від його дитинства нічого не лишилося, окрім серії яскраво освітлених картин без тла, здебільшого нерозбірливих.

Міністерство Правди — Новомовою¹ Мініправ — рязуче відрізнялося від усього іншого, що впадало в око.

¹ Новомова — офіційна мова Океанії. Пояснення структури й етимології див. у Додатку.

Це була гігантська пірамідальна будова з сяючого білого бетону, що височіла, ярус за ярусом, на триста метрів угору. Із місця, де стояв Вінстон, можна було прочитати три слогани Партії, написані елегантними літерами на білому фасаді:

ВІЙНА — ЦЕ МИР
СВОБОДА — ЦЕ РАБСТВО
НЕВІДАННЯ — ЦЕ СИЛА

Подейкували, що Міністерство Правди має три тисячі кабінетів над поверхнею землі й аналогічну розгалужену підземну систему. По всьому Лондону було лише три споруди подібного вигляду й розміру. Вони настільки пригнічували навколишню забудову, що з даху будинку «Перемога» можна було побачити всі чотири одночасно. Це були будинки чотирьох Міністерств, які й складали весь урядовий апарат: Міністерство Правди, яке опікувалося новинами, розвагами, освітою й мистецтвом, Міністерство Миру, яке займалося війною, Міністерство Любові, яке підтримувало закон і порядок, і Міністерство Достатку, відповідальне за економічні справи. Новомовою — Мініправ, Мінімир, Мінілюб та Мінідост.

Міністерство Любові жахало найбільше. Воно зовсім не мало вікон. Вінстон ніколи не був ані всередині, ані ближче, ніж за пів кілометра до нього. Туди неможливо було потрапити — хіба що за офіційною справою, і для цього треба було пройти лабіринтом колючого дроту, через сталеві двері, повз приховані кулеметні пости. Навіть вулиці, які вели до зовнішніх кордонів Міністерства, кишіли схожими на горил охоронцями у чорних одностроях, озброєними розкладними кийками.

Це була гігантська пірамідальна будова з сяючого білого бетону, що височіла, ярус за ярусом, на триста метрів угору. Із місця, де стояв Вінстон, можна було прочитати три слогани Партії, написані елегантними літерами на білому фасаді:

ВІЙНА — ЦЕ МИР
СВОБОДА — ЦЕ РАБСТВО
НЕВІДАННЯ — ЦЕ СИЛА

Подейкували, що Міністерство Правди має три тисячі кабінетів над поверхнею землі й аналогічну розгалужену підземну систему. По всьому Лондону було лише три споруди подібного вигляду й розміру. Вони настільки пригнічували навколишню забудову, що з даху будинку «Перемога» можна було побачити всі чотири одночасно. Це були будинки чотирьох Міністерств, які й складали весь урядовий апарат: Міністерство Правди, яке опікувалося новинами, розвагами, освітою й мистецтвом, Міністерство Миру, яке займалося війною, Міністерство Любові, яке підтримувало закон і порядок, і Міністерство Достатку, відповідальне за економічні справи. Новомовою — Мініправ, Мінімир, Мінілюб та Мінідост.

Міністерство Любові жахало найбільше. Воно зовсім не мало вікон. Вінстон ніколи не був ані всередині, ані ближче, ніж за пів кілометра до нього. Туди неможливо було потрапити — хіба що за офіційною справою, і для цього треба було пройти лабіринтом колючого дроту, через сталеві двері, повз приховані кулеметні пости. Навіть вулиці, які вели до зовнішніх кордонів Міністерства, кишіли схожими на горил охоронцями у чорних одностроях, озброєними розкладними кийками.

ПЕРЕДМОВА ДО УКРАЇНСЬКОГО ВИДАННЯ

Мене попросили написати передмову для перекладу «Колгоспу тварин» українською мовою. Я свідомий того, що пишу для читачів, про яких нічого не знаю, але розумію також, що й вони, мабуть, не мали жодної можливості дізнатися щось про мене.

Найімовірніше, вони чекають, що в цій передмові я розповім про те, як виник «Колгосп тварин», але спершу мені б хотілося розповісти трохи про себе й про те, як я прийшов до своєї політичної позиції.

Я народився в Індії в 1903 році. Мій батько був чиновником тамтешньої англійської адміністрації, а моя родина була однією з тих звичайних сімей середнього класу, до якого належали військові, священники, урядові чиновники, учителі, юристи, лікарі тощо. Я отримав освіту в Ітоні, найдорожчій і захмарно снобістській англійській привілейованій приватній школі (PublicSchool)¹. Але я потрапив туди лише завдяки стипендії; інакше

¹ Це не державні «національні школи», а, навпаки, привілейовані й дорогі середні школи-інтернати, розкидані далеко одна від одної. Донедавна туди приймали виключно синів багатих аристократичних сімей. Найзаповітнішою мрією банкірів-нуворишів у дев'ятнадцятому столітті було пропхати своїх нащадків у таку приватну школу. У цих школах найбільша увага приділяється спорту, який формує, так би мовити, зверхньо-величний, жорсткий і притаманний джентльмену світогляд. Найвідомішою серед таких шкіл є Ітон. Подейкують, що Веллінгтон якось сказав, що перемога в битві при Ватерлоо була назаменована на ігрових майданчиках Ітона. Не так давно переважна більшість людей, які так чи інакше правили Англією, були випускниками таких приватних шкіл.

батько не зміг би собі дозволити відправити мене в школу такого типу.

Незабаром після закінчення школи (мені тоді ще не виповнилось і двадцяти років) я вирушив до Бірми й поступив на службу в Індійську імперську поліцію. Це була військова поліція, різновид жандармерії, дуже схожа на цивільну гвардію в Іспанії чи на мобільну гвардію у Франції. Я пробув на службі п'ять років. Ця служба мені не подобалась, вона лише викликала в мене ненависть до імперіалізму, хоча в той час націоналістичні почуття в Бірмі були ще не дуже помітні, а стосунки між англійцями й бірманцями не були аж такими недружніми. У 1927 році, перебуваючи у відпустці в Англії, я звільнився зі служби й вирішив стати письменником: утім, спочатку без особливих успіхів. У 1928–1929 роках я жив у Парижі й писав оповідання й романи, які ніхто не друкував (згодом я їх усі знищив). У наступні роки я ледве зводив кінці з кінцями й жив надголодь. І тільки з 1934 року я зміг жити на те, що заробляв письменництвом.

А втім, іноді я місяцями жив серед бідняків і напівзлочинних елементів, які населяють жахливі нетрі бідних кварталів або виходять на вулиці, щоб жебракувати й красти. У той час я спілкувався з ними вимушено, через безгрошів'я, але згодом мене зацікавив їхній спосіб життя сам по собі. Я провів багато часу (цього разу вже більш систематично), вивчаючи умови життя шахтарів на півночі Англії. До 1930 року я загалом не вважав себе соціалістом. Насправді в мене ще не було чітко визначених політичних поглядів. Я став прихильником соціалізму радше через відразу до того, як пригноблюють і зневажають найбіднішу частину

промислових робітників, ніж через теоретичне захоплення плановим суспільством.

У 1936 році я одружився. Майже в той самий час в Іспанії спалахнула громадянська війна. Ми з дружиною рвалися в Іспанію воювати за іспанський уряд. За пів року, як тільки я закінчив книжку, яку тоді писав, ми були готові. В Іспанії я провів майже шість місяців на Арагонському фронті, аж поки в Уесці фашистський снайпер не прострелив мені горло.

На ранніх етапах війни іноземці загалом не знали про внутрішню боротьбу між різними політичними партіями, які підтримували уряд. Через низку різних обставин я приєднався не до інтернаціональних бригад, як більшість іноземців, а до ополчення ПОУМ, тобто до іспанських троцькістів.

Таким чином, у середині 1937 року, коли комуністи отримали контроль (чи частковий контроль) над іспанським урядом і почали переслідувати троцькістів, ми з дружиною опинилися серед жертв. Нам дуже пощастило, що ми вибрались із Іспанії живими і нас жодного разу не заарештували. Багатьох наших друзів убили, інші тривалий час провели у в'язницях або ж просто зникли.

Це полювання на людей відбувалося паралельно з великими чистками в СРСР і було своєрідним доповненням до них. В Іспанії, так само, як і в Росії, природа звинувачень (а саме таємна змова з фашистами) була ідентичною, і в тому, що стосувалось Іспанії, я мав усі підстави вважати ці звинувачення неправдивими. Усе пережите мною стало для мене цінним наочним уроком: я побачив, як легко тоталітарна пропаганда може контролювати думку освічених людей у демократичних країнах.